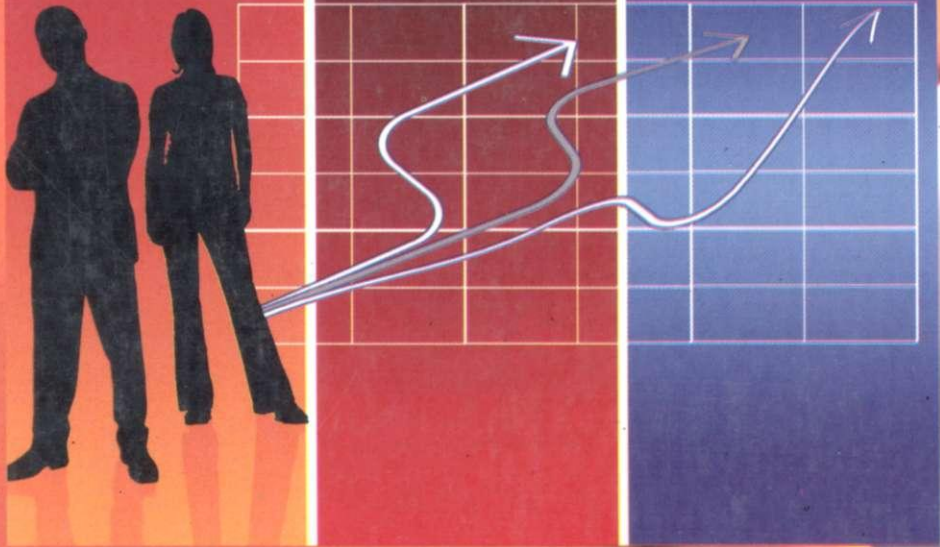

В.М. Лукашевич

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Навчальний посібник

Видавництво «Новий Світ – 2000»

В. М. Лукашевич

**ЕКОНОМІКА ПРАЦІ
ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ
ВІДНОСИНИ**

*Навчальний посібник
2-ге видання, перероблене та доповнене*

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний
посібник для студентів вищих навчальних закладів*

«Новий Світ-2000»

Львів - 2010

УДК 331(075.8)
ББК 65.24я73
Л 84

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист № 1.4/18-Г-2197 від 27.10.2008р.)*

Рецензенти:

Є.А. Бельтюков - докт. економ, наук, проф., академік Української академії економічної кібернетики, завідувач кафедри „Економіка підприємств» Одеського національного політехнічного університету;

Ю. М. Куліков - докт. економ, наук, проф., академік Транспортної академії України, завідувач Одеським регіональним відділенням праці та соціальної політики НДІ праці і зайнятості населення Мінпраці та соціальної політики України і'НАН України;

В.І. Чекаловець - докт. економ, наук, проф., академік Транспортної академії України і Академії транспорту Росії, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри «Економіка підприємства та підприємництво» Одеського національного морського університету».

В.М. Лукашевич

Економіка праці та соціально-трудові відносини: навчальний посібник / В.М. Лукашевич, 2-ге видання, перероб. та доповн.: рис., табл.; тестові завдання з дисципліни: с. 315[^]19 та електр. диск CD-R80. -Львів: «Новий Світ-2000», 2010.-424 с.

Розглядаються сучасні концептуальні основа економіки праці: теоретичні погляди, методологія, сутність і зміст понять про працю. Її продуктивність, ринок праці. З позицій ринкової економіки викладені традиційні питання організації, нормування та оплати праці. Розкриваються сутність та зміст соціально-економічних відносин у галузі праці.

Як складові соціального механізму регулювання трудових відносин розглядаються соціальна політика, проблеми зайнятості, безробіття, механізм реалізації громадянами права на працю, соціальне партнерство, управління персоналом.

Навчальний посібник оснащено необхідними ілюстраціями та активізуючими пізнавальний процес матеріалами та тестами комп'ютерного контролю знань студентів (біля 300 позицій у друкованому та електронному вигляді).

Навчальний посібник рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів. Він також може бути корисний викладачам, аспірантам, науковцям, фахівцям, що причетні до проблем економіки та організації праці.

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	6
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТІЙНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ПРАЦІ.....	8
Глава 1 . Праця як спосіб існування людини і суспільства та базовий соціальний процес.....	9
1.1. Основні поняття про працю.....	10
1.2. Потреби людини та якість життя.....	14
1.3. Праця як спосіб існування людини і суспільства.....	17
1.4. Праця як базовий соціальний процес.....	19
1.5. Предмет економіки праці та соціально-трудоких відносин.....	23
Глава 2 . Теоретичні основи економіки праці.....	26
2.1. Основні питання наукового дослідження праці.....	27
2.2. Історія розвитку науки про працю.....	27
2.3. Основні категорії науки про працю.....	32
2.4. Діалектика понять про продуктивні здібності людини....	38
2.5. Людський та соціальний капітал як наукові категорії....	43
Глава 3 . Методологія економіки праці.....	53
3.1. Поняття «методологія пізнання та діяльності».....	53
3.2. Зміст методології економіки праці.....	56
3.3. Методологічна позиція (цільова настанова) суб'єкта діяльності.....	59
3.4. Нормативність методології економіки праці.....	60
Глава 4 . Продуктивність праці.....	68
4.1. Поняття «ефект» та «ефективність».....	69
4.2. Поняття «продуктивність праці» та «ефективність праці».....	70
4.3. Сутність та значення продуктивності праці.....	71
4.4. Джерела зростання продуктивності праці.....	75
4.5. Компоненти діяльності людини та їх вплив на продуктивність праці.....	76
4.6. Методи визначення продуктивності праці.....	78
4.7. Фактори та резерви росту продуктивності праці.....	82
Глава 5 . Ринок праці.....	87
5.1. Сутність, зміст, елементи ринку праці.....	87
5.2. Функції ринку праці.....	89
5.3. Моделі, види, різновиди та сегменти ринку праці.....	90
5А Стан сучасного ринку праці України.....	96
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ, НОРМУВАННЯ ТА ОПЛАТА ПРАЦІ.....	100
Глава 6 . Організація праці.....	101
6.1. Сутність, принципи та задачі організації праці.....	101
6.2. Основні елементи організації праці персоналу.....	104

Глава 7 .	Нормування праці як засіб регулювання робочого часу та міри праці	115
7.1.	Поняття, сутність та функції нормування праці.....	115
7.2.	Класифікація витрат робочого часу на виробництві та види норм праці.....	118
7.3.	Управління нормування праці.....	121
Глава 8 .	Методичні основи нормування праці	129
8.1.	Нормативи з нормування праці.....	130
8.2.	Методика розробки нормативів.....	132
8.3.	Методи встановлення норм праці.....	138
Глава 9 .	Розподіл доходів та особисте споживання	143
9.1.	Поняття «розподіл доходів».....	144
9.2.	Принципи формування особистих доходів.....	147
9.3.	Структура доходу співробітника підприємства.....	149
9.4.	Особисте споживання.....	151
Глава 10 .	Оплата праці	157
10.1.	Поняття та сутність заробітної плати.....	157
10.2.	Соціально-економічний зміст заробітної плати.....	162
10.3.	Функції заробітної плати.....	166
10.4.	Принципи та елементи організації оплати праці.....	171
10.5.	Тарифна система оплати праці.....	175
10.6.	Форми й системи заробітної плати. Організація преміювання персоналу.....	177
Глава 11 .	Закордонний досвід оплати праці персоналу	181
11.1.	Понятійні та концептуальні питання закордонного досвіду.....	181
11.2.	Найсуттєвіші складові закордонного досвіду.....	194
11.3.	Деякі заходи з розповсюдження закордонного досвіду матеріального й нематеріального стимулювання персоналу.....	198
РОЗДІЛ 3 . СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ		202
Глава 12 .	Соціально-трудові відносини: основні поняття та механізм регулювання	203
12.1.	Поняття «соціально-трудові відносини».....	203
12.2.	Поняття соціального захисту.....	209
12.3.	Соціальні гарантії.....	211
12.4.	Поняття «механізм регулювання соціально-трудових відносин».....	212
12.5.	Міжнародний досвід правового регулювання соціально-трудових відносин.....	214
Глава 13 .	Соціальна політика	221

	13.1. Поняття «соціальна політика».....	221
	13.2. Зміст та напрямки соціальної політики держави . . .	223
	13.3. Управління соціальною політикою.....	227
Глава 14.	Механізм реалізації громадянами права на працю . . .	233
	14.1. Соціально-економічна суть зайнятості.....	233
	14.2. Основні принципи державної політики та державні гарантії зайнятості.....	234
	14.3. Структура механізму реалізації політики зайнятості населення.....	237
	14.4. Безробіття. Компенсації і гарантії при втраті роботи...	242
Глава 15.	Соціальне партнерство.....	247
	15.1. Поняття «соціальне партнерство».....	247
	15.2. Теоретичні основи та передумови соціального партнерства.....	248
	15.3. Сучасна практика соціального партнерства в Україні.....	259
Глава 16.	Регулювання трудової поведінки персоналу.....	265
	16.1. Основи теорії поведінки особи.....	265
	16.2. Економічний підхід у людській поведінці.....	271
	16.3. Механізм регулювання трудової поведінки.....	281
Глава 17.	Управління персоналом як механізм регулювання соціально-трудо-вих відносин.....	288
	17.1. Об'єктивна потреба реформування механізму регулювання соціально-трудо-вих відносин в умовах переходу до ринкової економіки.....	288
	17.2. Поняття «персонал організації» та «управління персоналом».....	290
	17.3. Кадрова політика та концепція управління персоналом.....	295
	17.4. Система управління персоналом.....	301
	17.5. Методи управління персоналом.....	309
	Тестові завдання з дисципліни «Економіка праці та соціально-трудо-ві відносини».....	315
	Список літератури.....	420